

Millî Türk Fırkası

Millî Türk Fırkası, 9 Aralık 1919 tarihinde, İstanbul'da kuruldu. Fırkanın kurucuları Ahmet Ferit (Tek), Şair Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Darülfünun Müderrislerinden Mustafa Zühtü (İnhan), Darülfünun Müderrislerinden Tarihçi Ahmet Refik (Altınay), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Yusuf (Akçura), İsmail Hakkı (Baltacıoğlu), Mehmet Emin (Erişirgil), İfham Başmuharriri Hüseyin Ragıp (Baydur) ve Nebizade Ahmet Hamdi Beylerdir.

Bir bakıma Millî Meşrutiyet Fırkası'nı ve Türkçülük akımını, mütarekenin işgalci ve kozmopolit iklimi içinde sürdürmek ve Türkiye'nin kurtuluşu için demokratik devletlerle ilişki kurmak amacıyla olan fırka, 1919 seçiminden önce kurulmuştur. Bu fırka bazı gazete ve çevrelerce "ölü doğmuş" ve "yasal bakımdan kurulmamış" bir fırka olarak da değerlendirilmiştir. Bununla beraber fırka 1919 yılı seçimleri öncesi propaganda çalışmalarına ve seçimlere katılmış adından az da olsa söz ettirmiştir. Mondros Mütarekesi'nin kozmopolitik iklimi içerisinde memleket dâhilinde düşmana karşı mücadele vermeye gayret gösteren bütün siyasi partileri, bütün direniş örgütlerini ve bütün ulusal karakterli oluşumları kapsayacak ulusal bir mutabakat cephesi teşkil etmek hedefiyle ortaya çıkan Millî Kongre'de diğer fırkalarla fikir ayrılıkları yaşamıştır.

Bağımsız bir listeyle girdiği 1919 yılı seçimlerinde, gösterdiği adaylardan Abdülhak Adnan (Adivar) İstanbul'dan, Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Antalya'dan ve Mehmet Emin (Erişirgil) Niğde'den mebus seçilmiştir. 15 Ocak 1920'de yapılan İstanbul ara seçimlerinden de Ahmet Ferit (Tek) mebus seçilmiştir. Yeni kurulmuş fakat Türk milliyetçiliğini resmî ideoloji olarak benimsemiş bir fırkanın, mütareke İstanbul'unda mebus çıkarabilmesi, kozmopolit bir yapıya sahip olan başkentin siyasi yönden daha sağlıklı bir biçimde anlaşılabilmesi için önemli bir veridir.

Dönemin yayın organları incelendiğinde yeni kurulmuş ve dört mebus çıkarabilmiş olmasına rağmen Millî Türk Fırkası, bu seçimlerin en başarılı fırkalarından biri olarak kabul edilmektedir. Fırka adaylarının almış olduğu oylara bakıldığında İstanbul halkının Millî Türk Fırkası'na ilgi gösterdiği görülmektedir. Çünkü seçimler esnasında bol miktarda münakaşa ortaya koyulmuş olmakla birlikte; Millî Türk Fırkası dışında hiçbir fırka ne bir program izah etmiş ne de ciddi bir ülke tasavvuru ortaya koyabilmiştir. Bu nedenle örneğin Sulh ve Selamet-i Osmaniye Fırkası ve Millî Ahrar Fırkası ile karşılaştırıldığında Millî Türk Fırkası daha başarılıdır. Çünkü hem aldığı oy oranı fazladır hem de seçimlere diğer fırkalar gibi uzun bir müddet hazırlanma olanağı bulamamasına rağmen bir atılım gerçekleştirmiştir.

Millî Türk Fırkası, İstanbul dışında, hiçbir yerde şube açamamıştır. Kendisini İfham gazetesi vasıtasıyla kitlelere anlatmaya çalışmıştır. İfham gazetesi, Millî Meşrutiyet Fırkası'nın yayın organı olarak ilk defa 22 Eylül 1912'de Ahmet Ferit (Tek) Bey tarafından neşredilmiştir. İkinci yayın dönemi 23 Temmuz 1919'da başlamıştır. Gazete bu yayın döneminde de Millî Türk Fırkası'nın yayın organı olarak faaliyet göstermiştir. Hüseyin Ragıp (Baydur), Yusuf Kenan ve Hasan Vehbi Beyler bu dönemde yazı işleri müdürlüğü yapmıştır. Başyazıların büyük bir kısmı Hüseyin Ragıp (Baydur) Bey tarafından kaleme alınmıştır. İşgal altındaki İstanbul'da, Millî Mücadele'yi ve Mustafa Kemal Paşa'yı destekleyen bir yayın organı hâline dönüşmüştür. Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın önemli bir raporu 19 Ekim 1919 tarihli İfham gazetesinde basılarak halka duyurulmuştur. Ahmet Ferit (Tek) Bey, Ankara'ya geçince İfham'ın yayın hayatı da sona ermiştir.

Fırka, Millî Kongre'ye, Ahmet Hikmet Müftüoğlu ve Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Beyleri delege olarak göndermiştir. Anadolu hareketine karşı sert bir tutum takınmadığı için diğer siyasi kuruluşlarla çatışma yaşamıştır. 1919 yılı seçim

sonuçlarını desteklediği için de özellikle Hürriyet ve İtilaf Fırkası çevrelerince eleştirilmiştir. Bu eleştiriler özellikle Mahir Sait Bey tarafından yapılmıştır. Millî Türk Fırkası, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde her geçen gün gelişim kaydeden Müdafaa-i Hukuk akımını ve direnme merkezinin Anadolu'da toplanmasını desteklemiştir.

16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesi, Meclis-i Mebusan'ın basılması ve 18 Mart 1920'de meclisin kendini feshetmesinden sonra, fırka İstanbul'da çalışamaz duruma gelmiştir. Kurucu ve yöneticilerinden Ahmet Ferit (Tek), Abdülhak Adnan (Adivar) ve Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Beyler Ankara'ya geçerek Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılmışlardır. Böylece Millî Türk Fırkası'nın kısa siyasi ömrü sona ermiştir.

Millî Türk Fırkası, bir beyanname yayımlayarak kurulmuştur. Fırka programı başta Ahmet Ferit (Tek), Mehmet Emin (Yurdakul) ve Yusuf (Akçura) olmak üzere diğer kurucuları tarafından ülkenin ciddi ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Fırka programından anlaşılacağı üzere, bu siyasi oluşum anti-empyralist bir çizgide siyaset yapmayı hedeflemiş ve millî hareketin politik sahada emellerini gerçekleştirmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Fırka, gücünü bizzat halkın ruhundan alacağını, politika sahnesinde aktif bir siyasi organ olacağını ve yakın bir zaman içinde milletin ekseriyetini etrafında toplayacağı iddiasını ortaya atarak siyaset sahnesine çıkmıştır.

Millî Türk Fırkası'nın kurucuları, fırka programını da ihtiva eden kuruluş beyannamelerinde, fırkanın kuruluş gerekçelerini detaylı bir şekilde açıklamışlardır. Millî Türk Fırkası, I. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan genel ahval içerisinde ve Osmanlı Devleti'nin düştüğü müşkül durum karşısında bir önemli boşluğu doldurma azim ve kararlılığıyla doğmuştur. Fırka, Osmanlı Devleti'nin geleceğinin sağlam bir zemine oturtulabilmesi noktasında I. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmış ve muhtelif çevrelerce çokça tartışılmış bir kavram olan "her milletin mukadderatını kendi iradesiyle tayin etmesi, hür ve bağımsız olması" hususunu önemli bir hedef olarak tayin etmiştir.

Millî Türk Fırkası'nın programı toplam 14 maddeden oluşmuştur. Programda birçok konuya ilişkin olarak takip edilecek ilkeler ve usuller hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Fırka programında yer alan maddelerin içeriğine bakıldığında birçok genel başlığın ön plana çıkarıldığı görülmüştür. Söz konusu genel başlıklar belirli bir tasnife tabi tutulduğunda fırka programının bazı maddelerinin içerik bakımından birbirlerine son derece yakın olduğu tespit edilmiştir. Programda şu hususların üzerinde ağırlıklı olarak durulduğu görülmüştür: Wilson İlkeleri ve milletlerin mukadderatını kendilerinin tayin etmeleri, Osmanlı ülkesinde yer alan gayr-ı müslimlerin durumları, Osmanlı-Batı ilişkileri ve medeniyet kavramı, Osmanlı ülkesinin yönetim şekli, halk iradesi ve seçimler, Türkiye'nin iktisadî yapısı, dış borçlar ve Osmanlı Devleti'nin Cemiyet-i Akvama girişi. Bu genel başlıklar altında fırkanın takip edeceği politikalar detaylandırılmıştır.

Millî Türk Fırkası, 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi'nden sonra Osmanlı Devleti'nin büyük bir bilinmezliğe sürüklendiği zaman diliminde bir grup Türk ulusalcısı tarafından oluşturulmuş bir siyasi firkadır. Döneminin muhaliflerinin belirttiği gibi "ölü doğmuş" bir fırka değildir ancak kuruluş sürecinde saptadığı amaçların büyük bir bölümünü gerçekleştirememiştir. Bunda birçok siyasal faktörün tesirini görebilmek mümkündür. Ancak Mütareke Dönemi'nde Osmanlı başkentinin kozmopolitik iklimi içerisinde Türk edebiyatı ve tarihinin en önde gelen Türkçü simalarının ciddi bir adım atarak irade ortaya koymaları ve memleketin istikbali adına fikirlerini eyleme dökülebilmek amacıyla bir siyasi teşekkül oluşturmaları; dönemin siyasi yapısının analiz edilebilmesi adına önemli bir veridir. Millî Türk Fırkası'nın özellikle fırka programı, hem o devrin siyasal koşullarının anlaşılabilmesi adına ciddi bir kaynak hüviyeti taşımakta hem de Mütareke Dönemi'nin önde gelen Türk milliyetçilerinin düşüncelerinin anlaşılabilmesi adına temel bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

Yenal ÜNAL

KAYNAKÇA

Sürelî Yayınlar

“Mustafa Kemal Paşa’nın Şayan-ı Dikkat Bir Raporu”, **İfham**, Numara 74, 19 Teşrinievvel 1335, (19 Ekim 1919).

“Millî Türk Fırkası Beyannamesi”, **İfham**, Numara 81, 22 Teşrinievvel 1335 (22 Ekim 1919).

“Millî Türk Fırkası’nın Programı”, **İfham**, Numara 130, 10 Kânunuevvel 1335 (10 Aralık 1919).

Kitaplar

ATABAY, Mithat, **Türk Demokrasi Tarihi**, 2. Bs. Paradigma Akademi Yayınları, Edirne 2015.

ÇAVDAR, Tefik, **Türkiye’nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)**, Cilt 1, 5. Bs. İmge Kitabevi, Ankara 2013.

DEMİREL, Ahmet, **İlk Meclis’in Vekilleri Millî Mücadele Döneminde Seçimler**, 3. Bs. İletişim Yayınları, İstanbul 2017.

GÜNER, Zekai, Orhan Kabataş, **Millî Mücadele Dönemi Beyannameleri ve Basını**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1990.

HACIFETTAHOĞLU, Murat, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi Siyasal Rejimi ve Anayasal Düzen**, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.

KARPAT, Kemal H. **Türk Demokrasi Tarihi**, 6. Bs. Timaş Yayınları, İstanbul 2015.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi**, 2. Bs. Hürriyet Vakfı Yayınları, Cilt 1, İstanbul 1988.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasal Partiler Mütareke Dönemi 1918-1922**, 2. Bs. Hürriyet Vakfı Yayınları, Cilt 2, İstanbul 1986.

ÜNAL, Yenal, **Ahmet Ferit Tek**, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul 2009.

Makaleler

BAYKAL, Tan ve vd. “1919 Seçimlerinin Türk Basınındaki Yansımaları”, **Social Sciences Research Journal**, Cilt 7, Sayı 2, 2018, ss. 214-229.

GÖKTOLGA, Oğuzhan, **Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türkiye’de Siyasal Hayat**, Ahmet Karadağ (ed.), Orion Kitabevi, Ankara 2013, ss. 1-34.

SARI, Muhammed, “İkinci Meşrutiyet’in İlk Milliyetçi Partisi: Millî Meşrutiyet Fırkası”, **International Congress on Cultural Heritage and Tourism**, 2018, ss. 358-368.

TÜRE, Fatih, “Hürriyet ve İtilaf Fırkası”, **İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler**, Turgay Uzun (ed.), Orion Kitabevi, Ankara 2010, ss. 57-79.

03/02/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-turk-firkasi/?pdf=5697> adresinden erişilmiştir